

ОБМЕЖЕННЯ ДИСКРЕЦІЙНИХ ПОВНОВАЖЕНЬ ЯК СКЛАДОВА ПРИНЦИПУ ВЕРХОВЕНСТВА ПРАВА

У статті здійснюється правовий аналіз підходів до розуміння дискреційних повноважень. Подано загальну характеристику дискреційних повноважень законодавчої, виконавчої та судової гілок влади. Проаналізовано вимогу щодо обмеження дискреційних повноважень як складову принципу верховенства права.

Ключові слова: дискреція, дискреційні повноваження, законодавча влада, парламент, виконавча влада, судова влада, верховенство права.

Визначаючи місце обмеження дискреційних повноважень серед вимог принципу верховенства права, необхідно, насамперед, з'ясувати зміст самого поняття «дискреційні повноваження». Словник іншомовних слів надає визначення терміна «дискреція» як «вирішення посадовою особою чи державним органом певного питання на власний розсуд» [1, с. 183]. У цілому таке визначення відповідає широкому значенню цього терміна, проте воно є надто загальним та не відображає його правових аспектів. Адже буквально розуміння такого визначення слід назвати свавіллям посадової особи, а не повноваженнями в будь-якій формі. Відсутність щодо такого визначення певних поняттєвих рамок робить його нелогічним та неправовим.

Аналізуючи визначення з юридичного словника, Р. Сінельнік тлумачить поняття «дискреційна влада» (від лат. *discretion*, франц. *discretionnaire* – той, що залежить від власного розсуду) як надання вищим органам виконавчої влади, судам та іншим органам повноважень діяти на власний розсуд залежно від обставин як у рамках закону, так і поза ними [2, с. 65]. Тобто мова йде про міру визначеності повноважень суб'єкта владних повноважень та межі дозволеності відходу від визначеного порядку. Г. Ткач, аналізуючи правову природу владного повноваження, звертає увагу на важливу його властивість – необхідність забезпечення його законом. На думку цього автора, саме закон є джерелом будь-яких публічних повноважень, він окреслює їхні межі, зв'язує їхніх суб'єктів правом [3, с. 103]. Крім того, акцентується увага на неприпустимості ситуації, коли суб'єкт владних повноважень виходить за межі свободи, окреслені правом. З цієї точки зору право має бути бар'єром для свавілля та суб'єктивізму, а вільний розсуд, через який реалізуються дискреційні

повноваження, повинен здійснюватися в легальних межах.

Так, французький учений Г. Бребан вважає, що дискреційні повноваження, які означають свободу адміністрації оцінювати ситуації й ухвалювати щодо них рішення, надають адміністрації простір у здійсненні вибору між вільними рішеннями. Вона має право діяти або не діяти, а коли вона діє, то може вибирати один або кілька з можливих варіантів поведінки [4, с. 484].

Ю. Барабаш вважає, що дискреція передбачає одночасне поєднання двох елементів: «вольову, яка включає в себе вільний розсуд, і інтелектуальну (морально-правову), яка означає використання дискреційних повноважень “за здоровим глуздом” [5, с. 51]. При цьому автор зауважує, що під “здоровим глуздом” слід розуміти не стільки логічний порядок дій, скільки розумну усталеність правопорядку. Також він наводить приклад європейських країн, де межами владної дискреції є історичні конституційні традиції та правові звичаї. Саме правове регулювання на рівні моралі та суспільних традицій може бути «розумним обмеженням», яке не дозволяє «посадовій особі при реалізації дискреційних повноважень спиратись виключно на внутрішню мотивацію» [5, с. 52].

За радянських часів поняття «дискреція» сприймалося по-іншому, бо воно базувалося на «концепції превалювання доцільності над законністю за умови надзвичайного стану чи особливих обставин, коли досягнення поставленої мети може бути здійснено будь-якими засобами» [2, с. 65]. Така позиція також видається невинуватою, насамперед, виходячи з вимог верховенства права та сучасних правових реалій.

Дещо інший аспект цього поняття висвітлює В. Авер'янов, стверджуючи, що «“дискреційна влада” – спосіб реалізації публічної влади, за

яким відповідний суб'єкт влади (орган чи посадова особа) застосовує надані йому в межах закону повноваження на власний розсуд, без необхідності узгодження в будь-якій формі своїх дій з іншими суб'єктами» [6, с. 195]. Тобто визначальним є не стільки внутрішня мотивація суб'єкта владних повноважень, хоча й вона значною мірою впливає на ухвалення рішення, скільки необов'язковість погодження такого рішення з іншими особами. При цьому слід дещо розширити цей підхід і говорити про відсутність потреби узгоджувати дії не тільки з іншими суб'єктами, але й з об'єктивними явищами, в тому числі й правом.

Таким чином, дискреційні повноваження можуть бути досить небезпечним інструментом управління. І так само дуже актуальним стає вислів Ф. фон Гаєка, що «дискреція – це шпарина, через яку може втекти свобода кожної людини» [7, с. 218]. Отже, логічним і цілком правильним є питання обмеження дискреційних повноважень правом. Саме тому проблема правових меж для дискреційних повноважень є чи не найважливішим елементом принципу верховенства права. Адже питання обмеження свавілля держави щодо реалізації та гарантування прав людини є ключовим елементом цього принципу.

Історично принцип верховенства права був сформований як інструмент протидії деспотичній владі. Відповідно, обмеження дискреційних (необмежених, надто широких) повноважень є однією з трьох основних ідей, закладених А. Дайсі в доктрину верховенства права, де наголошується, що «уряди не повинні мати широких дискреційних повноважень, вони обов'язково мають бути хоча б певною мірою обмежені» [8, с. 26].

Тобто принцип верховенства права сформувався як інструмент протидії свавіллю держави, що виявляється в діях її органів як у цілому, так і окремих із них. Б. Таманага вдало зауважує: «Верховенство права... це розуміння того, що верховна влада, держава та її посадові особи, мають обмежуватися законом» [9, с. 133]. Мова йде про публічну владу в цілому. Саме тому, визначаючи обмеження дискреційних повноважень як складову принципу верховенства права, слід говорити не тільки про виконавчу владу, але й про судову та законодавчу. Щодо останньої, то її роль на сьогодні є особливо великою, зважаючи на сучасне розуміння форм свавілля держави в світлі рішень Європейського суду з прав людини. Адже, як влучно наголошує М. І. Козюбра, «ця складова верховенства права і правової держави вимагає, насамперед, щоб діяльність,

як держави загалом, так і її органів, включаючи законодавчий, підпорядковувалася утвердженню і забезпеченню прав і свобод людини» [10, с. 3].

Діяльність законодавчого органу має два аспекти, пов'язані із зазначеним питанням. По-перше, це неприпустимість свавільного використання парламентом своїх законодавчих повноважень. По-друге, це належне забезпечення «компетенційної» самостійності та правості діяльності всіх інших органів державної влади та місцевого самоврядування.

Щодо першого аспекту, то він зводиться до досить глибокої теоретичної дискусії щодо доктрини парламентського суверенітету. Відповідно до її суті, парламент може на власний розсуд ухвалювати необхідні в конкретних умовах рішення. Таке її значення на сьогодні не є актуальним, звісно ж, не відповідає політико-правовим реаліям. Проте з історичної точки зору цікаво, що «у Великій Британії концепція верховенства права лягла в основу правової оцінки діяльності органів виконавчої влади з метою судового обмеження державно-владних повноважень адміністративних органів, зокрема – дискреційних. Діяльність парламенту у цій країні, враховуючи принцип парламентського суверенітету, не обмежується принципом верховенства права» [11, с. 109].

На сьогодні компетенція законодавчого органу навіть у Великобританії, попри суверенітет, повинна перебувати в межах права. Підтвердженням цього є думка Т. Р. С. Аллана, яка базується на комплексному аналізі конституційного права: «Насправді абсолютним є тільки верховенство права, яке створює основу для правопорядку, в межах якого має міститися та визначатися законодавчий суверенітет» [12, с. 236].

Зараз в Україні питання парламентського суверенітету на теоретичному рівні не порушується. Це зумовлено тим, що розділ IV Конституції України досить чітко визначив компетенцію цього органу, більше того, статті 85 та 92 Конституції України чітко визначають межі «законодавчої активності» парламенту [13]. Проте на практиці все зовсім не так, і британська доктрина парламентського суверенітету в її дещо викривленій формі активно застосовується в українському парламенті.

На парламент як законодавчий орган покладено позитивний обов'язок регулювання компетенції інших органів публічної влади, власне – прийняття відповідних законів. Ідеться якраз про те, що парламент є тим реальним інструментом законодавчого обмеження дискреційних повноважень.

Відповідно до ч. 2 статті 19 Конституції України «органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України» [13]. Для реалізації цього положення необхідний якісний нормативний матеріал, тобто закони, які дають можливість названим суб'єктам належно організувати свою діяльність.

З цієї точки зору вимога обмеження дискреційних повноважень, як влучно зауважує М. І. Козюбра, «фактично формулює одну з найсуттєвіших вимог верховенства права і правової держави – вимогу правового закону» [10, с. 3]. Науковець акцентує увагу, що невід'ємні та невідчужувані права і свободи людини стоять на перешкоді волюнтаризму, зокрема й парламенту, обмежуючи свободу його розсуду під час прийняття законів.

Ключовим тут буде принцип правової визначеності, який, власне, й формулює основні вимоги до правового закону. Загалом принцип правової визначеності означає чітке й однозначне розуміння правових норм, відсутність суперечностей між ними, неприпустимість законодавчих прогалин. Закон повинен мінімізувати наявність дискреційних повноважень в органів влади, оскільки це порушує верховенство права [14, с. 38].

Європейський суд з прав людини неодноразово звертався до тлумачення цього фундаментального принципу, проте класичним вважається формулювання, подане в справі «Санді Таймс», де Суд встановив дві основні вимоги, які забезпечують дотримання законності: «По-перше, «закон» повинен бути достатньо доступним: громадянин повинен мати можливість отримати відповідну інформацію про правові норми, що стосуються його справи. По-друге, норму не можна розглядати як «закон» до тих пір, поки вона не отримує відповідних чітких формулювань, для того щоб громадяни могли узгоджувати з нею свою поведінку» [15]. На перший погляд, наведене формулювання не стосується суб'єктів владних повноважень, проте воно відображає основну вимогу до закону й цілком може бути застосовним до посадових осіб органів державної влади.

Розвиваючи цю думку, Д. Гом'єн говорить про використання дискреційних повноважень державою тільки для законних (видається більш правильним – правових) цілей. Зокрема, цитуючи рішення Суду в справі «Мелоун проти Сполученого Королівства» (1984), автор доходить висновку: «У законі повинні в достатньо чітких формулюваннях бути визначені обсяг і порядок

здійснення владних повноважень з урахуванням законної мети кожної дії з тим, щоб забезпечити особі відповідний захист від сваволі» [16, с. 54]. Важливе значення має регулювання повноважень органів державної влади саме законом, а не підзаконним нормативно-правовим актом, оскільки це може призвести до виходу за межі повноважень як органом, який таке рішення ухвалює, так і органом, який таким рішенням наділяється певними повноваженнями. Зокрема, М. І. Козюбра звертає увагу на те, що «...практика самостійного розширення повноважень парламенту, глави держави та органів виконавчої влади за межі, окреслені Конституцією та законами України, не відповідає принципам обмеження дискреційних повноважень та законності управління, які прямо впливають з принципу верховенства права» [17].

Таким чином, повноваження парламенту приймати закони є обмеженими, насамперед, принципом верховенства права, відповідно, вони не можуть розглядатись як винятково дискреційні та незалежні. Крім того, вся законодавча діяльність обмежується окремими вимогами верховенства права, які встановлюють основні вимоги до змісту, форми та процедури прийняття нормативно-правових актів.

Питання обмеження дискреційних повноважень органів виконавчої влади є ще складнішим, оскільки крім належної нормативно-правової основи їхньої діяльності (що саме по собі вже є проблематичним) потрібні також належний рівень правової культури та ціла низка інших інструментів забезпечення правової поведінки цих органів. Ключовим тут є принцип законності, відповідно до якого органи публічного управління повинні насамперед діяти на основі положень законів. Але слід мати на увазі, що закони не є всеохопними за своїм змістом, більше того, правове регулювання всіх суспільних відносин є неможливим і непотрібним. Певна міра розсуду повинна залишатись за органами державної влади, але її межа повинна бути мінімально достатньою для уникнення свавілля та корумпованості. Як зауважує Європейський суд з прав людини, «... і закон має з достатньою чіткістю визначати межі такої дискреції, наданої компетентним органам, і порядок її здійснення, з урахуванням законної мети даного заходу, щоб забезпечити особі належний захист від свавільного втручання» [18]. Надання необмежених повноважень органам виконавчої влади як у цілому, так і стосовно певного конкретного випадку різко суперечить принципу верховенства права.

Основна мета обмеження сваволі виконавчої влади ґрунтується на тому, що саме ця гілка влади має повний доступ до державної власності, може розпоряджатися нею, забезпечує рівність та захищеність інших форм власності, здійснює регулювання підприємницької діяльності тощо. Тобто повні дискреційні повноваження виконавчої влади можуть призвести до негативних наслідків, зокрема економічного характеру. А це уможлиблює «впровадження в економічне життя політики прямого, дискреційного державного втручання, яка сприяла б впливовим зацікавленим економічним групам у формі субвенцій, політиці протекціонізму, податкових пільг» [19, с. 239]. З точки зору верховенства права орган виконавчої влади зобов'язаний передусім «правильно оцінювати ситуацію, наявні факти і застосовувати до встановлених фактів чинні правові норми, не допускаючи при цьому зловживання владою» [3, с. 103]. Абсолютно зрозумілим є такий підхід, адже він передбачає, що саме загальні інтереси, спільне благо, а не корисливі інтереси мають бути покладені в основу дій та рішень суб'єктів владних повноважень.

Отже, діяльність органів виконавчої влади повинна підпорядковуватися закону та здійснюватися у чітко визначених рамках. Тут слід погодитись із В. Темченко, що «якщо розсуд у правовій сфері, дарований виконавчій владі, втілювався б у необмежені повноваження, то це суперечило б принципу верховенства права. Отже, закон у всіх випадках повинен указувати межі свободи розсуду» [20, с. 17]. Звісно, при цьому не слід ставити за мету формально «зарегулювати» все, бо це абсолютно непотрібно. Існують сфери, де вкрай важливим є унеможливлення свавільного ухвалення рішення, наприклад, оподаткування, дозвільна система, контроль за здійсненням господарської діяльності та інші.

Щодо обмеження дискреції в діяльності судової гілки влади, то це питання є особливо складним. Це зумовлено тим, що сама концепція верховенства права передбачає суд як найдієвіший інструмент її застосування, адже тільки суд може вийти за межі формального права та визначити доцільне та належне регулювання в кожній конкретній ситуації. Як бачимо, це вимагає надання суду можливості розсуду на момент ухвалення рішення, тобто дискреційних повноважень.

Тут ідеться про особливий вид розсуду, який абсолютно недоречно порівнювати з дискреційними повноваженнями виконавчої чи законодавчої гілок влади. «Загалом судову дискрецію (розсуд) можна визначити як зумовлене відносною

невизначеністю права певним чином обмежене повноваження суду обирати такий варіант вирішення конкретної справи, який є максимально доцільним та справедливим у відповідній ситуації» [21, с. 46].

Необхідність судового розсуду зумовлена як діяльністю виконавчої, так і законодавчої гілок влади. Справа в тому, що виконавча влада, застосовуючи повноваження, в будь-якому випадку повинна бути об'єктом ретроспективного судового контролю. Якщо ухвалене в рамках закону рішення органу виконавчої влади породило правову проблему, то це може вирішуватися судом на основі того ж закону. Розв'язання проблеми вимагатиме від суду виходу за рамки як мінімум конкретного закону або ж за межі нормативного регулювання. І це логічно. Таким чином, позбавлення суду можливості розсуду унеможливить вирішення справи по суті. Щодо наслідків законодавчої діяльності парламенту, то тут також необхідним є надання суду певних меж розсуду, адже закріплені в законах правові положення не є сталими. Право – це явище динамічне, яке потребує постійного оновлення законодавства або ж його тлумачення судом у світлі сучасних умов. Саме тому суд повинен наділятися певними можливостями розсуду, вираженими та логічними, «необхідними в демократичному суспільстві», як зазначає Європейський суд з прав людини.

З другого боку, слід мати на увазі, що повний суддівський розсуд, як неодноразово наголошував М. І. Козюбра, загрожує перетворенням верховенства права на верховенство суддів. Звісно, й тут потрібні правові рамки, які унеможливили б зловживання суддів наданим розсудом. Єдиним ефективним обмежувачем є і повинен бути принцип верховенства права, який з цілою системою вимог може забезпечити правовість судових рішень. Водночас треба зауважити, що цей інструмент є не надто простим для застосування, що зумовлює побоювання значної частини суддівського корпусу.

Повне підкорення букві закону призведе до формалізації права й унеможливить вирішення справи відповідно до обґрунтованих правових вимог кожної конкретної ситуації. Тут логічнішою та виправданішою видається позиція Г. Мельник, яка вважає, що «...на основі дискреційних повноважень суддя може відступити від суто нормативно-правового регулювання і вирішити справу на основі принципів права. Отже, судовий розсуд забезпечує дієвість принципу верховенства права» [21, с. 47]. Такий підхід видається цілком правильним та логічним.

Більше того, він відповідає загальноєвропейським тенденціям розвитку права, що теж є позитивним.

Також варто наголосити на міжнародному аспекті дискреційних повноважень. Ідеться про зобов'язання держави перед міжнародними організаціями та світовою спільнотою. Особливо актуальним є це питання в світлі застосування Європейської конвенції про захист прав людини та основоположних свобод, адже, ратифікувавши цей документ, низка держав, зокрема й Україна, взяли на себе зобов'язання забезпечити певний рівень дотримання прав людини.

На сьогодні Європейський суд з прав людини активно застосовує концепцію обмеження компетенції та дискреційних повноважень до певної держави в цілому, не конкретизуючи, який орган цієї держави і в який спосіб зловживав своїми повноваженнями або не вживав необхідних заходів. Найчастіше таке застосування Судом здійснюється в світлі принципу пропорційності обмеження прав людини меті такого обмеження. Зокрема, Д. Гом'єн зазначає, що «Комісія та Суд, контролюючи здійснення державою дискреційних повноважень щодо обмеження гарантованих Конвенцією прав і свобод, вивчають, у першу чергу, законність подібних дій у світлі зазначених критеріїв» [16, с. 58].

Таким чином, суб'єктом потрібного обмеження дискреційних повноважень виступає

держава загалом. За таких умов ідеться про весь комплекс публічних заходів, ужитих для організації суспільного буття в цій державі. Під повноваженнями розуміється правова можливість держави належно врегулювати за допомогою правових інструментів суспільні відносини. Таке широке розуміння охоплює практично всі сфери публічної активності й потребує окремого аналізу залежно від обставин у кожній конкретній сфері. Саме тому такий аналіз має бути предметом окремого дослідження. Мета ж цієї роботи принаймні звернути увагу на такий порівняно новий спосіб сприйняття обмеження дискреційних повноважень, що є однією з основних вимог принципу верховенства права.

Підсумовуючи, слід зазначити, що необхідність обмеження дискреційних повноважень та сваволі держави щодо прав людини історично зумовила таку вимогу як невід'ємну складову принципу верховенства права. Сьогодні неможливо уявити демократичні органи державної влади як з абсолютними повноваженнями, так і повністю позбавленими певного розсуду. Саме тому головним завданням права є вироблення чітких меж застосування дискреційних повноважень. Найефективнішим інструментом на цьому шляху є принцип верховенства права, проте він вимагає досить глибокого правового знання та вміння застосування.

Список літератури

1. Бирик С. П. Словник іншомовних слів / С. П. Бирик, Г. М. Сюта. – Х. : Консум, 2006. – 380 с.
2. Сінельнік Р. В. Дискреційні повноваження президента України в контексті проведення конституційної реформи / Р. В. Сінельнік // Вісник Запорізького національного університету. Юридичні науки. – 2009. – № 1. – С. 62–68.
3. Ткач Г. Поняття владного повноваження / Г. Ткач // Вісник Львів. ун-ту. Серія юрид. – 2009. – Вип. 49. – С. 101–105.
4. Резанов С. А. Використання дискреційних повноважень в діяльності органів державного управління / С. А. Резанов // Форум права. – 2009. – № 1. – С. 480–483.
5. Барабаш Ю. Г. Дискреційні повноваження вищих органів влади: правова природа та умови ефективного застосування / Ю. Г. Барабаш // Університетські наукові записки. – 2007. – № 4 (24). – С. 49–54.
6. Авер'янов В. Б. Дискреційна влада / В. Б. Авер'янов // Юридична енциклопедія : у 6 т. – Т. 2. – К. : Українська енциклопедія, 1999. – С. 195–196.
7. Гаск Ф. А. Конституція свободи / Ф. А. Гаск ; [пер. з англ. М. Олійника, А. Королишина]. – Львів : Літопис, 2002. – 290 с.
8. Пухтецька А. Еволюція доктринального тлумачення принципу верховенства права: від зарубіжної доктрини до вітчизняного праворозуміння / А. Пухтецька // Юридичний журнал. – 2007. – № 4. – С. 23–30.
9. Таманага Б. Верховенство права : історія, політика, теорія / Б. Таманага ; [перекл. з англ. А. Іщенко]. – К. : Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2007. – 208 с.
10. Козюбра М. І. Принципи верховенства права і правової держави : єдність основних вимог / М. І. Козюбра // Наукові записки НаУКМА. – К. : Києво-Могилянська академія, 2007. – Т. 64. Юридичні науки. – С. 3–9.
11. Шевчук С. Основи конституційної юриспруденції : навчальний посібник / Станіслав Шевчук. – Х. : Консум, 2002. – 293 с.
12. Аллан Т. Р. С. Конституційна справедливість. Ліберальна теорія верховенства права / Т. Р. С. Аллан ; [пер. з англ. Р. Семківа]. – К. : Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2008. – 385 с.
13. Конституція України : прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. : із змінами, внесеними Законом № 2222-VI від 08.12.2004 р. / Верховна Рада України. – К. : Парлам. вид-во, 2006. – 207 с. – (Бібліотека офіційних видань).
14. Марчук Р. Принцип правової визначеності у діяльності Конституційного Суду України / Р. Марчук, М. Савчин // Вибори та демократія. – 2008. – № 4 (18). – С. 35–42.
15. Справа Європейського суду з прав людини «Санді Таймс» проти Сполученого Королівства від 26.03.1979 р.
16. Гом'єн Д. Короткий путівник по Європейській конвенції з прав людини / Д. Гом'єн ; [пер. Т. Іваненко, О. Павличенка]. – Львів : Кальварія, 1998. – 173 с.
17. Забезпечення кваліфікованого захисту прав людини: ключові проблеми та подальші кроки, матеріали Української Гельсінської спілки з прав людини [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://helsinki.org.ua/index.php?id=1173093243>. – Назва з екрана.
18. Справа Європейського суду з прав людини «Волохи проти України» (Заява № 23543/02).

19. Данчук М. Б. Функції держави в умовах ринкової економіки: порівняльний аналіз концепцій В. Ойкена та Ф. Хайєка / М. Б. Данчук // Науковий вісник Національного лісотехнічного університету України. – 2005. – Вип. 15.3. – С. 237–244.
20. Темченко В. І. Верховенство права у практиці Євросуду та Конституційного Суду України / В. І. Темченко // Наукові записки НаУКМА. – К., 2007. – Т. 64. Юридичні науки. – С. 15–20.
21. Мельник Г. П. Судовий розсуд (дискреція) як явище правової системи / Г. П. Мельник // Наукові записки НаУКМА. – К., 2009. – Т. 90. Юридичні науки. – С. 44–47.

V. Venher

RESTRICTIONS OF DISCRETIONARY POWERS AS AN ELEMENT OF RULE OF LAW

The article presents constitutional and legal analysis of approaches to understanding of discretionary powers. An overview of discretionary powers of legislative, executive and judicial branches is described in the research paper. It contains an analysis of legal restrictions of discretionary powers as an element of rule of law.

Keywords: discretion, discretionary powers, the legislative authority, the parliament, the executive authorities, the judiciary, rule of law.

Матеріал надійшов 30.03.2013

УДК 340 (477)

Ільченко С. А.

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ПРАВА НА ПРИВАТНІСТЬ У ПРАКТИЦІ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ¹

Актуальність проблеми захисту приватності є загально визнаною як на міжнародному, так і на національному рівнях. Проте єдиного загально прийнятого визначення поняття приватності не існує ані в доктрині, ані в судовій практиці. У статті розкривається зміст чотирьох цінностей, які захищають положення Європейської Конвенції щодо питань приватності, і, відповідно, зміст правочинностей.

Ключові слова: приватність, приватне життя, сімейне життя, житло, кореспонденція, рамкове визначення.

Зважаючи на відсутність як у юридичній доктрині, так і в міжнародній судовій практиці єдиного універсального визначення поняття приватності, критерієм того, чи може бути конкретне право віднесене до сфери приватності і, відповідно, чи підлягає воно захисту, стала судова практика.

Частина 1 статті 8 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод (далі – Євро-

пейська Конвенція) констатує, що «кожен має право на повагу до свого приватного і сімейного життя, до свого житла і кореспонденції». Потрібно наголосити, що зміст жодної з чотирьох зазначених правочинностей не є самоочевидним. Не є він повністю з'ясованим і в рішеннях Європейського суду з прав людини. Розглянемо коротко кожен з елементів права на приватність, закріплений статтею 8.

Приватне життя. Європейський Суд чітко зазначив, що не вважає за можливе або необхідне

¹ Стаття опублікована за результатами круглого столу «Моделі юридичної аргументації та вітчизняна наука і практика», що відбувся в НаУКМА 29.01.2013.